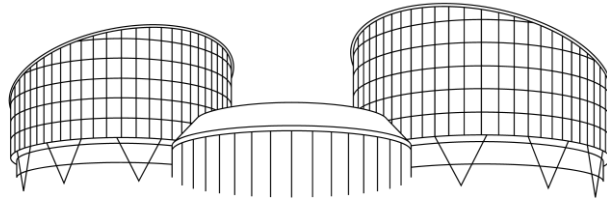

Preliminarus vertimas

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA SAVENKOVAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 871/02)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. lapkričio 18 d.

Byloje Savenkovas prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės Françoise Tulkens,
teisėjų Ireneu Cabral Barreto,
Vladimiro Zagrebelsky,
Danutės Jočienės,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Nona Tsotsoria,
pavaduojančios teisėjos Işıl Karakaş,

ir *skyriaus kanclerės* Sally Dollé,

po svarstymo uždarame posėdyje 2008 m. spalio 21 d.,
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo baltarusių kilmės Lietuvos Respublikos pilietis Valerijus Savenkovas (pareiškėjas), kuris 2001 m. liepos 27 d. Teismui pateikė didelės apimties pareiškimą (Nr. 871/02) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovė Elvyra Baltutytė.

3. Pareiškėjas skundėsi, *inter alia*, dėl įkalinimo sąlygų dviejose Vilniaus įkalinimo įstaigose, taip pat dėl su tuo susijusio bylinėjimosi bei baudžiamojo proceso jo atžvilgiu. Jis rėmėsi daugeliu Konvencijos ir 1 Protokolo nuostatomis, ypač Konvencijos 3 ir 8 straipsniais.

4. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė pastabas dėl pareiškimo esmės (59 taisyklės 1 dalis).

5. Pareiškėjas daug kartų prašė Teismo surengti viešą posėdį, suteikti teisinį atstovą ir visus jam siunčiamus dokumentus išversti į rusų kalbą. 2008 m. spalio 21 d. šiuos prašymus Teismas atmetė.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

6. Pareiškėjas gimė 1957 m., gyvena Vilniuje. Pareiškimo padavimo metu jis atlikinėjo laisvės atėmimo bausmę.

A. Pareiškėjui iškelta baudžiamoji byla

7. Pareiškėjas, anksčiau teistas, buvo įtariamas padaręs plėšimą. 1999 m. rugsėjo 8 d. policijos pareigūnai atliko kratą pareiškėjo namuose. Pareiškėjas pateikė skundą prokuratūrai dėl kratos neteisėtumo. Jis taip pat teigė, kad policijos pareigūnai paėmė kai kuriuos dokumentus ir kompiuterines laikmenas, kurios priklausė Baltarusių jaunimo sąjungai (BJS) – pareiškėjo vadovaujamai nevyriausybinei organizacijai.

8. Tą pačią dieną pareiškėjas buvo sulaikytas. 1999 m. rugsėjo 10 d. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas sankcionavo pareiškėjo kardomąjį kalinimą (suėmimą). Vėliau kardomojo kalinimo (suėmimo) terminas buvo keletą kartų pratęstas.

9. 1999 m. rugsėjo 20 d. pareiškėjas buvo perkeltas į Lukiškių tardymo izoliatorių – kalėjimą.

10. 1999 m. gruodžio 28 d.¹ pareiškėjas bandė nesėkmingai pabėgti iš konvojaus transporto priemonės.

11. 1999 m. gruodžio 23 d. prokuroras atmetė pareiškėjo skundą dėl kratos jo namuose. Pareiškėjas nepateikė skundo.

12. Nenurodytą dieną parengtinis tyrimas buvo baigtas ir byla buvo perduota teismui.

13. 2000 m. spalio 17 d. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas pripažino pareiškėją kaltu dėl plėšimo, neteisėto šaudmenų laikymo, užpuolimo bei pasikėsinimo pabėgti iš sulaikymo vietos². Jam paskirta penkerių metų ir dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausmė su turto konfiskavimu³. Bylos nagrinėjimo teisme metu kartu su pareiškėju dalyvavo valstybės paskirtas gynėjas bei vertėjas (rusų – lietuvių kalbų). Skaičiuodamas galutinę bausmę, teismas prie skirtinos laisvės atėmimo bausmės pridėjo pareiškėjo neatliktos laisvės atėmimo bausmės, paskirtos už ankstesnį nusikaltimą, trukmę, kadangi pareiškėjas buvo paleistas lygtinai 1998 m. gegužės 6 d.

14. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, teigdamas, *inter alia*, kad byla buvo sufabrikuota, teismas savo išvadas grindė įrodymais, gautais panaudojant jėgą, ir kad buvo savavališkai nuteistas. 2001 m. kovo 8 d. Vilniaus apygardos teismas pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą. Apeliacinės instancijos teismo posėdyje pareiškėjas nedalyvavo, tačiau jį atstovavo valstybės paskirtas gynėjas.

---

¹ 1999 m. spalio 28 d. (*vert. past.*)

² 2000 m. spalio 17 d. nuosprendžiu pareiškėjas pripažintas kaltu padarius senajame LR BK numatytus šiuos nusikaltimus: įžeidimą (133 str. 1 d.), 271 str. 2 d. (pakartotinai padaryta vagystė), 272 str. 2 d. (pakartotinai padarytas plėšimas), 207 str. 1 d. (oficialių dokumentų suklastojimas ir jų panaudojimas), 234 str. 1 d. (neteisėtas šaudmenų įgijimas ir laikymas), bei 16 str. 2 d. kartu su 300 str. 1 d. (pasikėsinimas pabėgti iš sulaikymo vietos metu) (*vert. past.*)

³ 2000 m. spalio 17 d. nuosprendžiu V. Savenkovui paskirtos bausmės subendrintos jų apėmimo būdu ir subendrinta bausmė nustatyta laisvės atėmimas šešeriems metams su viso jo turto konfiskavimu.

15. Pareiškėjas pateikė kasacinį skundą, kuriame nurodė, kad kaltinimai buvo sufabrikuoti, siekiant sužlugdyti BJS veiklą, kad įrodymai buvo surinkti panaudojant smurtą, kad pirmosios instancijos teismas atmetė jo prašymą teismo nagrinėjimo metu nuimti jam antrankius, kad nebuvo apklausti kai kurie liudytojai ir kad teismo posėdžių protokolai buvo klaidingai. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad 1999 m. rugsėjo 10 d. akistatos metu buvo pažeista jo teisė į gynybą ir kad dauguma parengtinio tyrimo veiksmų buvo atlikti nedalyvaujant jo gynėjui. Be to, jis skundėsi dėl valstybės paskirtų advokatų teikiamų paslaugų kokybės. Galiausiai pareiškėjas skundėsi dėl to, kad apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo bylą jam nedalyvaujant.

16. 2001 m. rugsėjo 11 d., dalyvaujant pareiškėjo advokatui, Aukščiausiasis Teismas pareiškėjo kasacinį skundą atmetė. Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad pirmos instancijos teismas pagrįstai atsisakė iškviesti naujus liudytojus. Pareiškėjas turėjo galimybę apklausti teismo pašauktus liudytojus. Pareiškėjas taip pat galėjo pateikti pastabas dėl teismo posėdžio protokolo. Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad pareiškėjo advokatas dalyvavo 1999 m. rugsėjo 10 d. akistatoje bei visuose teismo posėdžiuose vėliau. Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad, atsižvelgiant į nagrinjamų klausimų pobūdį, į tai, kad apeliacinės instancijos teismui nereikėjo pareiškėjo apklausti dėl klausimų, kurie negalėtų būti nustatyti dalyvaujant tik jo advokatui, pareiškėjo dalyvavimas apeliacinės instancijos teisme nebuvo būtinas.

17. 2002 m. balandžio 17 d. Aukščiausiasis Teismas pareiškėjo prašymą atnaujinti baudžiamąją bylą atmetė kaip visiškai nepagrįstą.

18. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo 2003 m. gegužės 22 d. ir Vilniaus apygardos teismo 2003 m. birželio 23 d. nutartimis pareiškėjui palikta laisvės atėmimo bausmė, tačiau jis atleistas nuo turto konfiskavimo bausmės.

19. 2003 m. liepos 30 d. pareiškėjas, atlikęs bausmę, paleistas į laisvę.

20. Nenurodytą dieną pareiškėjas vėl buvo sulaikytas, įtariant jį laikant vogtą kompiuterį. Šalių pateiktais bylos duomenimis pareiškėjas dėl minėto kaltinimo iki teismo nagrinėjimo buvo suimtas.

B. Pareiškėjo įkalinimo sąlygos iki 2003 m. liepos mėn.

21. Pareiškėjas buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime, esančiame Vilniaus centre, nuo 1999 m. rugsėjo 20 d. iki 2000 m. spalio 27 d., kai buvo perkeltas į taip pat Vilniuje esančią įkalinimo įstaigą Rasų gatvėje⁴ (Vilniaus 2-ąją griežtojo režimo pataisos darbų koloniją,

⁴ Oficialiame tekste vartojama „Rasų Prison“. Iki 2001 m. spalio 1 d. tai buvo Vilniaus 1-oji griežtojo režimo pataisos darbų kolonija, vėliau – Vilniaus 2-oji griežtojo režimo pataisos darbų kolonija, o nuo 2003 m. birželio 14 d. pavadinta Vilniaus 2-aisiais pataisos namais (*vert. past.*)

kartais šalių vadinamą Vilniaus 2-aisiais pataisos namais). Ten jis buvo iki 2001 m. sausio 5 d., kai buvo savaitei (nuo 2001 m. sausio 5 iki 12 d.) gražintas į Lukiškių tardymo izoliatorių – kalėjimą. Paskui nuo 2001 m. sausio 12 d. iki 2002 m. birželio 6 d. pareiškėjas buvo Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose, išskyrus laikotarpį nuo 2001 m. birželio 29 d. iki 2001 m. rugpjūčio 10 d., kai pareiškėjas gulėjo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje.

22. Vėliau iki paleidimo 2003 m. liepos 30 d. pareiškėjas buvo kalinamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime, išskyrus trumpus periodinius perkėlimus į kitas įkalinimo įstaigas.

1. Lukiškių tardymo izoliatorius – kalėjimas

23. Pareiškėjas Teismui teigė, kad kameros buvo labai perpildytos. Nuo 2 iki 8 žmonių turėjo dalintis maždaug 9 kvadratinį metrų (m²) dydžio kamera, kurioje kalinamieji turėdavo praleisti didžiąją dienos dalį. Pareiškėjas buvo dažnai perkeliamas iš vienos kameros į kitą, sąlygos kameroje buvo labai panašios. Tualetai kameroje buvo beveik atviri, todėl kalinamieji buvo priversti gamtinius reikalus atlikti vieni kitų akivaizdoje. Tai žeidė žmoniškąjį orumą. Kameros buvo labai purvinos, jose buvo tarakonų ir graužikų. Čiužiniai ir patalynė buvo retai skalbiami. Kalinamieji patys skalbė (išskyrus patalynę), todėl nuo džiovinamų drabužių kameros dažnai būdavo drėgnos. Nebuvo tinkamos ventiliacijos sistemos, pareiškėjas buvo priverstas kameroje būti kartu su rūkančiais asmenimis. Dėl pasyvaus rūkymo nukentėjo jo sveikata. Jis pats cigaretes pirkė tik tam, kad galėtų jas mainyti su kitais kalinamaisiais. Atidaryti langai sudarydavo sveikatai kenksmingus skersvėjus.

24. Atsakydama Teismui, savo pastabose Vyriausybė pripažino, kad kameros buvo truputį perpildytos, tačiau ne tiek daug, kiek tvirtino pareiškėjas. Dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo administracijos, vietoj teisės aktuose nustatytų 5 m² (žr. § 56 toliau) vienam kalinamajam teko apie 2,86 m² gyvenamojo ploto. Vyriausybė tvirtino, kad šiuo metu vienam kalinamajam tenka apie 3,93 m² gyvenamojo ploto. Dėl nuolatinės kalinamųjų kaitos pareiškėjui nebuvo galima paskirti pastovios kameros izoliatoriuje – kalėjime.

25. Vyriausybė Teismui paaiškino, kad Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime nuolat buvo atliekami patikrinimai, patalpos kiekvieną mėnesį buvo profilaktiškai dezinfekuojamos (kartais skubiai, tačiau ne pareiškėjo kalinimo metu). Patikrinimų aktuose buvo konstatuoti kamerų perpildymai, tačiau kitų sveikatos apsaugos ar mitybos normų pažeidimų nepastebėta. Skundų dėl rūkymo kameroje ar nepakankamo aprūpinimo muilu ar tualetiniu popieriumi tuo laikotarpiu neužregistruota. Buvo pastebėta mažareikšmių higienos normų pažeidimų, kuriuos reikėjo ištaisyti, tačiau jie buvo pašalinti per nustatytus terminus. Kiekvienam kalinamajam per mėnesį būdavo išduodamas nustatytas kiekis muilo ir tualetinio popieriaus, patalynė

buvo keičiama kartą per savaitę. Čiužiniai buvo reguliariai dezinfekuojami, o jiems nusidėvėjus, buvo keičiami.

26. Pareiškėjas skundėsi Teismui, kad jam nebuvo suteikta prašyta socialinė pašalpa, kad galėtų įsigyti asmens higienos reikmenų. Jis retai gaudavo tik muilo ir tualetinio popieriaus. Pagal nustatytą kiekį teikiamo gabalėlio muilo ir vieno ritinėlio tualetinio popieriaus per mėnesį visiškai nepakako. Dantų pastos ar panašių reikmenų nebuvo duodama. Izolatoriaus – kalėjimo administracija tariamai neleido pareiškėjui už jo pinigus nusipirkti tam tikrų higienos prekių. Dėl taikytų savavališkų drausminių priemonių minėtiems pirkiniams skirta socialinė pašalpa iš jo dažnai būdavo atimama. Tai buvo daroma siekiant neleisti jam pirkti kanceliarijos reikmenų, reikalingų skundams rašyti. O jo menkos piniginės lėšos buvo išleidžiamos teisinio atstovavimo išlaidoms. Iš viso per trejus metus pareiškėjas gavo socialinių pašalpų už apytiksliai 20 eurų sumą ir dėl to patyrė didelių sunkumų.

27. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad prieš jo valią jam plikai nuskuto galvą, kad izolatoriaus – kalėjimo maistas buvo labai prastos kokybės ir kad į izolatorių – kalėjimą nebuvo kviečiamas stačiatikių šventikas. Galimybės gauti informacijos iš išorinio pasaulio buvo griežtai apribotos. Pareiškėjas teigė, kad jam nebuvo leidžiama lankytis bibliotekoje, o jo prašymai atnešti knygų į kamerą buvo ignoruojami. Jam tik retkarčiais buvo duodama senų knygų ir laikraščių. Izolatoriaus – kalėjimo administracija taip pat atsisakė jam duoti teisės aktų kopijas.

28. Vyriausybė atsakė, kad pareiškėjas, kaip suimtas, turėjo galimybę vietos parduotuvėje įsigyti maisto produktų bei būtiniausių reikmenų už jo asmeninėje sąskaitoje buvusius pinigus. Šia galimybe jis pasinaudojo tik kartą ir pirkė muilo, skalbimo miltelių bei, nepaisant jo skundo dėl rūkymo kameros, cigarečių. Priešingai pareiškėjo tvirtinimams, jis turėjo teisę pagal prašymą iš Lukiškių tardymo izolatoriaus – kalėjimo bibliotekos gauti teisinės literatūros ir kitos medžiagos. Be to, asmeniškai jam pirmadieniais buvo pristatomi laikraščiai lietuvių ir rusų kalbomis, o kartais pareiškėjui įvairios medžiagos atsiųsdavo iš už izolatoriaus - kalėjimo ribų. Stačiatikių šventikas nuolat lankydavosi izolatoriuje – kalėjime ir laikydavo mišias. Kalinamieji turi nešioti trumpų plaukų šukuoseną, tačiau jie nebuvo nuskusti.

29. Pareiškėjas buvo maitinamas tris kartus per dieną pagal nustatytas mitybos normas, kas buvo nuolat tikrinama. Nors pareiškėjas turėjo teisę į pasimatymus su giminaičiais ir teisę gauti siuntinius, tačiau ginčijamu laikotarpiu dėl pasimatymų niekas nesikreipė, siuntinių nesiuntė.

30. Pareiškėjas taip pat teigė, kad izolatoriaus – kalėjimo administracija jo siunčiamus laiškus užlaikydavo arba sulaikydavo. Todėl jam buvo trukdoma skųstis, taip pat jam buvo neleista gauti atsakymų į skundus iš įvairių institucijų. Pareiškėjas teigė ir tai, kad izolatoriaus – kalėjimo

administracija niekada neregistruodavo jo skundų dėl kalinimo sąlygų bei dėl kai kurių izoliatoriaus – kalėjimo prižiūrėtojų veiksmų.

31. 2001 m. sausio 3 d. pareiškėjas padavė Lukiškių tardymo izoliatorių – kalėjimo administraciją į teismą, teigdamas, kad buvo pažeistos jo teisės dėl netinkamų bendrųjų kalinimo sąlygų bei dėl konkretaus izoliatoriaus – kalėjimo administracijos elgesio su juo. Dauguma skundų panašūs į tuos, kurie nurodyti 26 ir 27 punktuose, nuolat pasikartoja skundas dėl perpildymo. Vėliau 2001 m. kovo 1 d. pareiškėjas patikslino savo skundą.

32. 2001 m. lapkričio 22 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjo skundą atmetė trumpais ir labai bendrais motyvais, konstatuodamas, jog pareiškėjas „[ne]įrod[ė], kad [izoliatoriaus – kalėjimo administracija] padarė veikas, kuriomis pažeidė norminius aktus“. Teismas taip pat nurodė, kad izoliatoriaus – kalėjimo administracija „savo argumentus pagrindė įrodymais“. Teismo posėdyje dalyvavo pareiškėjas, jam buvo suteikta vertėjo pagalba.

33. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, kuriame teigė, kad teismas atsisakė vertinti kai kuriuos įrodymus ar skirti nepriklausomus ekspertus. Pareiškėjas taip pat teigė, kad teismas buvo šališkas, nes ignoravo faktus, kuriuos pripažino pati izoliatoriaus – kalėjimo administracija (t. y. gyvenamojo ploto trūkumą kamerose, rūkančiųjų laikymą kartu su nerūkančiais bei netinkamas sanitarines sąlygas).

34. 2002 m. sausio 22 d. Vyriausiasis administracinis teismas pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė. Teismas konstatavo, *inter alia*:

„Pareiškėjas <...> [s]kunde nurodo, kad jo teisės pažeidė [Lukiškių tardymo izoliatoriaus-kalėjimo] pareigūnai. Todėl šiuo atveju taikytinas LR civilinio kodekso, galiojusio pareiškėjo nurodomo teisių pažeidimo metu, 485 str. – kai žala padaroma neteisėtai valstybės <...> pareigūnų <...> veiksmis ar neveikimu viešojo valdymo srityje. Pareiškėjas prašo atlyginti moralinę žalą. Minėto straipsnio 2 d. nustato, kad be turtinės žalos atlyginimo šiais atvejais taip pat atlyginama ir moralinė žala. Taigi, sąlyga moralinei žalai atlyginti yra turtinės žalos atlyginimas <...>“.

35. Teismas, kaip ir Vilniaus apygardos administracinis teismas, taip pat neaiškiai padarė išvadą, kad atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjas nepatyrė turtinės žalos, nėra teisinio pagrindo jam atlyginti neturtinę žalą. Pareiškėjo skundų teismas iš esmės netyrė. Teismas nepasisakė, ar dėl tariamai netinkamų kalinimo sąlygų buvo pažeistos pareiškėjo teisės. Teismo posėdyje dalyvavo pareiškėjas kartu su vertėja.

36. Pareiškėjas Strasbūro Teismui taip pat teigė, kad izoliatoriuje – kalėjime jam buvo neteisėtai atliktos kratos ir kad jam buvo didelė grėsmė užsikrėsti ŽIV. Tačiau vidaus teismams skundų dėl to pareiškėjas nepateikė.

2. Vilniaus 2-ieji pataisos namai

37. Pareiškėjas Teismui pateikė panašius skundus ir dėl jo įkalinimo sąlygų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose. Vyriausybė šią įkalinimo

įstaigą vadino Vilniaus 2-aisiais pataisos namais (buvusios Vilniaus 1-oji ir 2-oji griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos). Tai griežtojo režimo pataisos darbų kolonija, skirta recidyvistams, nuteistiems laisvės atėmimo bausme. Pareiškėjas čia atliko dalį bausmės.

38. Teismo nagrinėjimui reikšmingi šie laikotarpiai: nuo 2000 m. spalio 27 iki 2001 m. sausio 5 d., nuo 2001 m. sausio 12 d. iki birželio 29 d. bei nuo 2001 m. rugpjūčio 10 d. iki 2002 m. birželio 6 d.

39. Atsakydama į pareiškėjo skundus, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas buvo laikomas sektoriuje, kuriame buvo 14 nerakinamų kambarių, juose gyveno apie 300 nuteistųjų. Nuteistieji nuo 7 iki 23 valandos darbo dienomis ir nuo 8 iki 24 valandos savaitgaliais bei švenčių dienomis galėjo laisvai judėti po sektoriaus teritoriją, bendrauti su kitais, žiūrėti televizorių, žaisti žaidimus ir pan. Nuteistieji pagal prašymus buvo išleidžiami iš sektoriaus mokytis ar lavintis, į skalbyklą, koplyčią, biblioteką bei valgyklą, dirbti ir pan.

40. Nuteistųjų skaičius nuo 2001 metų pabaigos iki 2002 m. pradžios išaugo apytiksliai nuo 500 iki 600. Visą ginčijamą laiką minimali 3 m² gyvenamojo ploto norma vienam nuteistajam nebuvo pažeista, ji netgi buvo viršyta. 2001 m. spalio mėn. patikrinimo metu nustatyta, kad įstaigoje bausmę atlikinėjo 606 nuteistieji, vienam nuteistajam teko apie 3,75 m² kamerų tipo patalpose ir 4,5 m² baudos izoliatoriuose. 2001 m. lapkričio mėn. patikrinimo metu nustatyta, kad gyvenamasis plotas vienam nuteistajam kamerų tipo patalpose padidėjo iki 5,4 m², o baudos izoliatoriuose iki 18,8 m². 2002 m. gegužės mėn. pastarasis plotas sumažėjo iki 7,08 m². Buvo pradėtas patalpų remontas.

41. Nuteistieji turėjo galimybę susipažinti su bausmių vykdymą reglamentuojančiais teisės aktais. Pareiškėjas kartą per savaitę galėdavo lankytis bibliotekoje, jam buvo siūlomas įvairus darbas, tačiau pareiškėjas jo atsisakė. Ginčijamu laikotarpiu pareiškėjas buvo mokus, nes gaudavo pinigų perlaidas ir socialines išmokas, todėl turėjo galimybę pirkti vietos parduotuvėje.

42. Pataisos namai buvo nuolat tikrinami. Patikrinimų metu nustatyta, kad higienos bei maitinimo normų pažeidimų nebuvo.

43. Nepaisant to, 2001 metais pareiškėjas kelis kartus skundėsi Seimo kontrolieriui, tačiau kontrolierius konstatavo, kad dauguma pareiškėjo skundų buvo nepagrįsti. Pareiškėjui buvo pasiūlyta gerinti savo elgesį ir gerbti kitų asmenų teises, atsižvelgiant į įstatymo nustatytas pareigas.

44. 2001 m. spalio 25 d. pareiškėjas pateikė skundą administraciniam teismui dėl bendrųjų įkalinimo sąlygų ir konkretaus Vilniaus 2-ųjų pataisos namų administracijos elgesio su juo. 2001 m. lapkričio 23 d. pareiškėjas skundą papildė. Atsakovai šioje byloje buvo Teisingumo ministerija ir Vilniaus 2-ųjų pataisos namų administracija. Pareiškėjas skundėsi dėl to, kad:

- buvo atsisakyta suteikti jam socialinę pašalpą įsigyti tualetų reikmenis ir kai kuriuos būtiniausius higienos reikmenis;
- pataisos namuose nebuvo galimybių dirbti, kad užsidirbtų pinigų, todėl jis nuolat buvo alkanas bei negalėjo palaikyti asmens higienos;
- jis buvo priverstas vienoje kameroje gyventi su priešiškais ar infekcinėmis ligomis sergančiais asmenimis;
- giminaičiams nebuvo leidžiama pasimatyti su juo;
- jam nebuvo leidžiama laisvai paskambinti telefonu, nes buvo reikalaujama užpildyti klausimyną, nurodyti kam ir kodėl kiekvieną kartą skambina; kartais, net užpildžius klausimyną, jam nebuvo leidžiama paskambinti;
- pataisos namų administracija atsisakė jam duoti tam tikrus oficialius dokumentus, įskaitant ir tuos, kurie reikalingi kreipiantis į teismą;
- jis negalėjo pasidaryti kopijų, jam nemokamai nedavė pašto ženklų, reikalingų skundams išsiųsti, nedavė popieriaus, vokų bei rašiklių;
- pataisos namų administracija neleido jam turėti asmeninio antspaudo su vardu, disketės su mokomosiomis programomis, taip pat uždraudė naudoti asmeninį kompiuterį įvairiems skundams dėl įkalinimo sąlygų rašyti;
- pataisos namų administracija atėmė iš jo popierių, kurių pareiškėjas gavo siuntinyje;
- ji neteisėtai ištrynė pareiškėjo asmeninius užrašus iš elektroninės užrašų knygelės;
- pataisos namų administracija atsisakė suteikti jam informacijos apie pataisos namų vidaus tvarkos taisykles ir teisės aktuose numatytus nuteistųjų maitinimo reikalavimus;
- jam nebuvo suteikta nemokama teisinė bei vertėjo pagalba rengiantis įvairiems teismo procesams dėl tariamai pažeistų teisių gynimo;
- pataisos namų administracija užlaikydavo jo laiškus, o kai kuriuos net sulaikydavo; jam nebuvo atiduoti keli jam siųsti laišškai, o kai kurie jo laišškai ir dokumentai buvo sunaikinti;
- pataisos namų administracija jį persekiojo dėl to, kad jis kritikavo įkalinimo sąlygas, neteisėtai skyrė jam drausmines nuobaudas, tokias kaip uždarymas į kamerų tipo patalpas (nenustatytam terminui);
- kamerų tipo patalpose oro temperatūra buvo labai žema, tualetas dvokė; uždarytam į kamerų tipo patalpas jam nebuvo leista dalyvauti mokymo kursuose, bažnyčios apeigose, visuomeninėje veikloje, skaityti ir naudoti elektroninius įrenginius.

45. Pareiškėjas teigė, kad institucijos ignoravo šiuos skundus dėl įkalinimo sąlygų ir neinformavo, kokie sprendimai dėl jų priimti.

46. 2001 m. gruodžio 5 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas atsisakė priimti dalį pareiškėjo skundų dėl gausių drausminių nuobaudų skyrimo, nes pareiškėjas to neskundė institucine tvarka Kalėjimų

departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos⁵, ir dėl to, kad pareiškėjas praleido įstatymo nustatytą vieno mėnesio apskundimo teismui terminą. Pareiškėjas nesugebėjo tinkamai pateikti skundo dėl 2001 m. gruodžio 5 d. nutarties pagal įstatyme nustatytus reikalavimus suformuluoti konkrečius skundo reikalavimus.

47. Tačiau teismas nusprendė nagrinėti pareiškėjo skundus dėl kitų jo įkalinimo sąlygų ir įpareigojo pateikti dokumentus, įrodančius, jog jis patyrė žalą. Tai buvo skundai, *inter alia*, dėl tariamo persekiojimo už skundus, kuriais kritikuojama pataisos namų administracija, dėl teisinės pagalbos nesuteikimo, ilgalaikių pasimatymų bei telefono skambučių, dėl dokumentų kopijų bei vokų nedavimo, dėl nematuojamos kambarų temperatūros, susirašinėjimo cenzūros, dėl galimybių lankyti mokymo kursus nebuvimo ir pan. (cf. 44 punktą pirmiau). 2002 m. kovo 18 d. įvyko Vilniaus apygardos administracinio teismo posėdis, kuriame dalyvavo pareiškėjas kartu su vertėja. Pareiškėjo skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas. Teismas:

„nenustatė Vilniaus 2 griežtojo režimo pataisos darbų kolonijos ir Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos darbuotojų neteisėtų veiksmų ar neveikimo, bei žalos padarymo pareiškėjui <...>. Byloje nėra įrodymų, kad pareiškėjas būtų persekiojamas, kerštauojant, darant jam moralinį spaudimą už jo skundus ir kritiką [dėl jo įkalinimo sąlygų], bei būtų [kitaip] pažeidžiamos jo teisės. [Todėl] [p]areiškėjo teiginiai dėl moralinio – psichologinio spaudimo ir jo teisių pažeidimo yra nepagrįsti.“

48. Šis sprendimas buvo paskelbtas teismo posėdžio metu. Vėliau pareiškėjui buvo įteikta rašytinė sprendimo kopija lietuvių kalba.

49. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, kuriame teigė, *inter alia*, kad pirmosios instancijos teismas buvo šališkas, atsisakė apklausti kai kuriuos liudytojus bei vertinti tam tikrus įrodymus bei ignoravo įvairius faktus. Apeliaciniame skunde pareiškėjas pateikė ir naujų skundų. Jis teigė, kad jam nebuvo duodama tiek maisto, kiek priklauso, atimta teisė skambinti vienu konkrečiu telefono numeriu ir kad pataisos namų administracija atsisakė su juo bendrauti rusų kalba.

50. 2002 m. liepos 11 d. Vyriausiasis administracinis teismas paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeistą. Teismas pabrėžė, kad pareiškėjas neįrodė savo skundų dėl tariamo jo teisių pažeidimo. Šiuo klausimu teismas atsižvelgė į toliau nurodytus Teisingumo ministerijos ir Vilniaus 2-ųjų pataisos namų administracijos (atsakovų) pateiktus paaiškinimus:

- Atsakovai tvirtino, kad nuteistųjų maitinimas atitiko 1990 m. gruodžio 29 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 393 dėl mitybos normų reikalavimus, taip pat atitiko 1991 m. rugpjūčio 19 d. Vyriausybės potvarkį Nr. 528. Nuteistųjų maitinimas buvo organizuojamas

---

⁵ Teisingumo ministerijos (*vert. past.*)

vadovaujantis Teisingumo ministro 2002 m. rugpjūčio 16 d.⁶ įsakymu Nr. 172 nustatyta tvarka. Sąlygas reguliariai tikrino kompetentingi sveikatos apsaugos priežiūros specialistai. Paskutinis toks patikrinimas atliktas 2002 m. balandžio 8 d.; jo metu nustatyta, kad maisto kokybė buvo patenkinama, mitybos normų pažeidimų nenustatyta.

- Dėl pareiškėjo skundo, kad jis negalėjo skambinti tam tikru telefono numeriu, atsakovai nurodė, kad skambinimo tvarką nustatė Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės (201-207 punktai) bei Pataisos darbų kodekso 45³ straipsnis, numatęs, kad už telefoninius pokalbius nuteistieji apmoka savo lėšomis.

- Pagal vidaus teisės aktus pataisos namuose buvo oficialiai bendraujama ir dokumentai tvarkomi lietuvių kalba. Nuo 2001 m. pareiškėjui buvo suteikta galimybė išmokti lietuvių kalbą.

- Dėl atsisakymo pareiškėjui suteikti socialinę pašalpą teismas pabrėžė, kad socialinės pašalpos nuteistiesiems skiriamos pagal Socialinės paramos nuteistiesiems fondo naudojimo tvarką, patvirtintą 1998 m. sausio 10 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 24. Tvarkoje buvo numatyta, kad pašalpos mokamos tik nuteistiesiems, kurie einamąjį mėnesį asmeninėje sąskaitoje neturi pinigų ar turi jų mažiau kaip 0,3 minimalaus gyvenimo lygio ir neturi drausminių nuobaudų. Konkretus pašalpos dydis kiekvienu atveju priklausė nuo turimų fondo lėšų. Nepaisant to, kad pareiškėjas turėjo galiojančių drausminių nuobaudų, pataisos namų administracija atsižvelgė į sudėtingą pareiškėjo materialinę padėtį ir keturis kartus skyrė jam po 12 litų (apie 3,4 euro): 2001 m. rugpjūčio ir lapkričio mėn. bei 2002 m. sausio ir gegužės mėn.

- Pareiškėjo skundai dėl pataisos namų administracijos atsisakymo skirti jam nemokamą teisinę pagalbą buvo visiškai nepagrįsti.

- Pareiškėjas turėjo galimybę daryti dokumentų, reikalingų pateikti kartu su skundais, kopijas. Visgi pataisos namų administracija, vadovaudamasi 2000 m. rugsėjo 1 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1039, turėjo teisę reikalauti atlyginti su tuo susijusias išlaidas.

51. Teismas atsisakė nagrinėti pareiškėjo reikalavimus, kurių jis nebuvo pareiškęs pirmosios instancijos teisme.

52. Galutinėmis 2003 m. kovo 7 d., kovo 26 d., gegužės 28 d., birželio 10 d., birželio 16 d. bei rugsėjo 24 d. nutartimis Vyriausiasis administracinis teismas atmetė pareiškėjo skundus dėl neturtinės ir turtinės žalos dėl įkalinimo sąlygų atlyginimo, kurie buvo pateikti prieš įvairias institucijas, tokias kaip: Kalėjimų departamentas prie Teisingumo ministerijos, pati Teisingumo ministerija ir Vilniaus 2-ųjų pataisos namų administracija.

---

⁶ 2002 m. rugpjūčio 16 d. (*vert. past.*)

C. Kiti procesai

53. Pareiškėjas daugelį kartų nesėkmingai mėgino pradėti civilinį bei baudžiamąjį procesus prieš privačius laikraščius ir žurnalistus bei kitus privačius asmenis, taip pat valstybės institucijas bei pareigūnus dėl tariamo jo garbės ir orumo įžeidimo bei privataus gyvenimo apribojimo. Vis dėlto jo ieškiniai buvo palikti nenagrinėti, nes neatitiko įstatyminių procesinių reikalavimų, būtent: tinkamai suformuluoti pareiškimus, išdėstyti reikalavimus lietuvių kalba bei sumokėti žyminį mokestį. Dėl šių nutarčių apeliacine tvarka pareiškėjas nesiskundė.

D. Drausmė įkalinimo įstaigoje

54. Pareiškėjui jo įkalinimo metu buvo paskirtos įvairios drausminės nuobaudos. Pasak Vyriausybės, Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime vieną kartą, t. y. 2000 m. liepos 31 d., jam buvo mėnesiui atimta teisė apsipirkti parduotuvėje ir gauti siuntinius ar perdavimus. Izoliatoriaus – kalėjimo direktorius šią nuobaudą panaikino prieš terminą. Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose laikotarpiu nuo 2000 m. gruodžio mėn. iki 2002 m. birželio drausmine tvarka pareiškėjas buvo baustas 31 kartą, dėl ko 9 kartus buvo uždarytas į baudos izoliatorių laikotarpiams nuo 5 iki 15 parų. Kitais atvejais jam tebuvo taikomi įspėjimai arba papeikimai. Minėtas nuobaudas pareiškėjas dažnai ginčijo. Vienu atveju 2002 m. vasario mėn. Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos direktorius panaikino nutarimą uždaryti pareiškėją į baudos izoliatorių. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjas turėjo galimybę skųstis įkalinimo įstaigos administracijai bei administraciniams teismams.

II. BYLAI REIKŠMINGA NACIONALINĖ TEISĖ IR PRAKTIKA

55. Remiantis Konstitucijos 21 straipsniu, niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.

56. Skundžiamu laikotarpiu kardomojo kalinimo vykdymo tvarką reglamentavo 1996 m. Kardomojo kalinimo įstatymas (Įstatymas) bei Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės (Taisyklės), patvirtintos 1996 m. liepos 25 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 881, pakeistos 2001 m. rugsėjo 7 d. Teisingumo ministro įsakymu Nr. 178. Įstatymo 18 straipsnis numatė, kad kalinamieji laikomi kardomojo kalinimo vietų bendrose, skirtose ne daugiau kaip keturiems asmenims, kamerose, kuriose užtikrintos tinkamos sąlygos. Nustatyta gyvenamojo ploto norma vienam kalinamajam turėjo būti ne mažesnė kaip 3 m². Ši norma 1999 m. buvo padidinta iki 5 m² vienam asmeniui.

57. Laisvės atėmimo bausmių vykdymą skundžiamu laikotarpiu reglamentavo 1971 m. Pataisos darbų kodeksas (PDK), keistas 1983 m. bei 2001 m., taip pat 2000 m. Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės (Įstaigų taisyklės). PDK 1 straipsnis numatė, kad laisvės atėmimu nesiekama daryti fizinių kančių arba žeminti žmogaus orumo. Pagal 77 straipsnį įkalintiems nuteistiems asmenims turėjo būti užtikrintos tinkamos sąlygos. Gyvenamojo ploto norma vienam nuteistajam taip pat turėjo būti ne mažesnė nei 3-5 m² (cf. 56 punktą pirmiau).

58. Higienos, ploto, maitinimo bei medicininius kalinimo reikalavimus nustatė Vyriausybės nutarimas Nr. 393, taip pat Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 461. Įkalinimo įstaigų patalpos turėjo būti tinkamai šildomos ir vėdinamos (turi būti langai), jose privalėjo būti užtikrintos tinkamos higienos sąlygos bei palaikoma švara, tačiau nebuvo skiriamos rūkančiųjų ir nerūkančiųjų kameros. Ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę įkalintiesiems turėjo būti suteikta galimybė pasinaudoti pirtimi, gauti išskalbtą patalynę ir apatinius rūbus. Vyrams turėjo trumpai kirpti plaukus (ne nusiskusti plikai). Kaliniai, atvykę ar perkelti į įkalinimo įstaigas (įskaitant ir pervedimo į kamerų tipo patalpas atvejus), buvo paruošiami „sanitariškai“. Sanitarinių patalpų grindys turėjo būti plaunamos kiekvieną dieną. Maitinimas buvo nemokamas, maistas turėjo atitikti Vyriausybės patvirtintas mitybos normas.

59. Kaliniams buvo nustatytas režimas, kurio jie privalėjo laikytis, priešingu atveju jiems galėjo būti skiriamos drausminės nuobaudos, atitinkančios nusižengimo sunkumą ir pobūdį. Įstatymo 22 straipsnyje numatytos aiškios kalinamųjų pareigos laikytis kardomojo kalinimo vietose nustatytos tvarkos, vykdyti teisėtus administracijos reikalavimus, nebendrauti su asmenimis, laikomais kitose kameroje ir kt. Įstatymo 24 straipsnyje nustatė drausmines nuobaudas, kurias galima buvo skirti kalinamiesiems, tokias kaip: įspėjimas arba papeikimas, budėjimas be eilės patalpai valyti, atėmimas vienam mėnesiui teisės pirkti kalinimo vietos parduotuvėje ir gauti siuntinius ar perdavimus arba uždarymas į karcerį iki 10 parų. PDK 69 straipsnis nuteistiesiems numatė panašias drausmines nuobaudas, papildomai buvo numatyti uždarymas į baudos izoliatorių iki 15 parų bei perkėlimas į kamerų tipo patalpas iki 6 mėnesių. Taisyklės ir Įstaigų taisyklės numatė kalinių informavimą apie nusižengimą, gynybos galimybes bei apskundimą.

60. Įstatymo 15 straipsnis numatė kalinamųjų teisę susirašinėti, tačiau susirašinėjimas galėjo būti cenzūruojamas – siunčiami laišškai turėjo būti išsiunčiami per tris paras nuo jų įteikimo. Kai kurioms valstybės institucijoms (2000 m. išplėsta iki visų valstybės institucijų), teisingumo ministrui bei Europos Žmogaus Teisių Teismui adresuoti laišškai negalėjo būti cenzūruojami ir turėjo būti išsiųsti per vieną parą. Kalinamieji buvo informuojami apie gautus laiškus per tris paras nuo jų gavimo, tačiau laišškai jiems nebuvo atiduodami. Iki 2001 m. liepos mėn. šie laišškai buvo laikomi

kalinamųjų bylose. Apie Teismo siųstus laiškus turėjo būti pranešama per vieną parą nuo jų gavimo. Nuo 2001 m. liepos mėn. nutarimą (nutartį) dėl kalinamojo laiškų cenzūros priimti galėjo tik bylą tiriantis pareigūnas, prokuroras ar teismas (bei laisvės atėmimo įstaigos direktorius nuteistųjų atžvilgiu). PDK 41 straipsnis nustatė, kad visa nuteistųjų korespondencija, išskyrus kelias išimtis, pvz., laiškai siunčiami valstybės institucijoms ir Teismui, turi būti cenzūruojama.

61. Kalinamųjų pasimatymų teisė buvo numatyta Įstatymo 16 straipsnyje, nuteistųjų – PDK 45 straipsnyje. Pirmųjų pasimatymai galėjo vykti tik bylą tiriančio pareigūno sutikimu, pasimatymų trukmė buvo iki dviejų valandų, pasimatymai buvo stebimi pareigūnų. Nuteistųjų pasimatymai buvo trumpalaikiai ir ilgalaikiai. Nuteistiesiems pasimatymų periodiškumas buvo nustatomas atsižvelgiant į jiems taikomą režimą. Trumpalaikiai pasimatymai turėjo vykti pareigūnų akivaizdoje.

62. Įstatymo 13 straipsnio 1 dalies 7 punkte buvo numatyta kalinamųjų teisė dalyvauti kardomojo kalinimo vietose atliekamose religinėse apeigose. Nuteistiesiems tokią teisę numatė PDK 60¹ straipsnis. Įkalinimo įstaigose turėjo teisę nekliudomai lankytis visų konfesijų dvasininkai.

III. BYLAI REIKŠMINGI TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

63. Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) 2000 m. vasario 14-23 d. inspektavo keletą Lietuvos įkalinimo įstaigų, ataskaita buvo paskelbta (CPT/Inf(2001)22). Viena iš įstaigų – Lukiškių tardymo izoliatorius – kalėjimas, kur buvo kalinamas pareiškėjas. CPT ataskaitoje izoliatorius – kalėjimas vadinamas Vilniaus kalėjimu, kuris yra ir kardomojo kalinimo vieta, ir kalėjimas. Lukiškių tardymo izoliatorius – kalėjimas pastatytas 1904 m. miesto centre. Izoliatorius – kalėjimas skirtas 1200 asmenų, tačiau 2000 m. vasario 15 d. jame buvo laikoma 1712 asmenų, tarp jų 93 moterys bei 21 vyriškos giminės nepilnamečiai. Apie du trečdalius asmenų buvo kalinamieji, kiti – nuteistieji, 63 iš jų atlikinėjo laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę (CPT ataskaitos § 53).

64. CPT atkreipė dėmesį, *inter alia*, į didelį inspektuotų įkalinimo įstaigų perpildymą, ypatingai didelį skaičių kalinamųjų, laukiančių teismo nagrinėjimo, galimybių lavintis bei dirbti trūkumą bei nepakankamą personalo kiekį. Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime kameros buvo apie 8 m² dydžio, jose vietoje maksimaliai leistinų dviejų asmenų, buvo laikoma iki šešių asmenų. Kameroje nebuvo vietos baldams, išskyrus dviviečius ar triviečius gultus. Kamerų tualetai neužtikrino privatumo, nebuvo atskirti nuo miegamosios ir valgymo zonų, kuriose kalinamieji buvo priversti praleisti 23 valandas per parą (*ibid*, § 70). CPT Ataskaitos 56 punkte pastebėjo (akcentai Teismo):

„Įkalinimo įstaigų perpildymas kelia susirūpinimą CPT. Dėl įkalinimo įstaigų perpildymo patalpos yra ankštos ir nehigieniškos; nuolat trūksta privatumo (net naudojantis sanitariniais mazgais), mažai laisvalaikio veiklos, nes poreikis viršija turimus personalo ir priemonių išteklius; sveikatos priežiūros sistema perkrauta, didėja įtampa ir smurtas tarp kalinių bei kalinių ir personalo. CPT inspektuotų įstaigų (ypatingai Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo) pavyzdžiai aiškiai iliustruoja minėtas neigiamas perpildymo pasekmes, kurios visos (tik skirtingo lygio) egzistuoja.“

65. Ataskaitos 74 punkte CPT pastebėjo, kad:

„Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime 94 nuteistieji, nuteisti už nesunkius nusikaltimus, visą darbo dieną dirbo pagalbiniais darbus. Taip pat buvo stengiamasi kalėjime laikomus vyriškos lyties nepilnamečius aprūpinti veikla. Kitiems nuteistiesiems (tarp jų ir nuteistiesiems iki gyvos galvos) nebuvo siūloma jokios ne režiminės veiklos. Vienintelė atsiradusi pakankamai neseniai veikla ne kamerose buvo valandos trukmės (2 valandų moterims ir sergantiems asmenims) pasivaikščiavimas lauke. Kiemas, naudojamas minėtam tikslui, buvo nepakankamo dydžio (23 m²), kad kaliniai galėtų fiziškai išsikrauti, be to, jis iš esmės buvo slogus. <...>“

66. CPT rekomendavo prioriteto tvarka, be kitų priemonių:

- gyvenamąjį plotą vienam kaliniui padidinti bent iki 4 m²;
- kamerose įrengti tinkamus sanitarinius mazgus, kurie užtikrintų didesnę privatumą;
- parengti profesinės veiklos ir lavinimo programas;
- suteikti galimybes fiziniam lavinimuisi lauke kiekvieną dieną;
- peržiūrėti pasimatymų suteikimo tvarką, kad kaliniai galėtų palaikyti santykius su šeima (kalinamųjų pasimatymai buvo ypač riboti, tiksliau jų beveik nebuvo) bei
- atlikti tyrimą, ar dėl kontrolės kalinių korespondencija nėra per ilgai užlaikoma ir, jeigu reikia, imtis priemonių tokiai situacijai pašalinti, ypač atkreipti dėmesį, kad sisteminga cenzūravimo praktika turi būti panaikinta.

67. CPT pažymėjo, kad nėra medicininio pagrindo atskirti ŽIV infekuotus ar sergančius AIDS kalinius, jeigu jie nesielgia nesaugiai ir neatsakingai. Turi būti imtasi priemonių užtikrinti medicininių duomenų minėtu klausimu konfidencialumą.

68. Po pakartotinio Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo inspektavimo 2004 m. vasario 17-24 d. CPT pažymėjo, kad tebeegzistuoja didelio perpildymo problema (iki šešių kalinių buvo laikoma 7 m² kameroje) ir kad įkalinimo sąlygos visame izoliatoriuje – kalėjime, nors šiek tiek skiriasi skirtingose izoliatoriaus – kalėjimo dalyse, vis dar tebėra prastos. Minėtas sąlygas sunkino dar ir tai, kad nebuvo asmens higienos reikmenų, trūko tinkamos aprangos neturintiems kaliniams, buvo nepakankamai šildoma, patalynė purvina, kaliniai neturėjo karšto vandens, negalėjo naudotis dušu, prasta ventiliacijos sistema ir kt. Dėl kalinamųjų veiklos programų jokio pagerinimo taip pat nepastebėta (Ataskaitos - CPT/inf (2006)9 §§ 69-70).

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

A. Įkalinimo sąlygos

69. Pareiškėjas skundėsi, kad jo įkalinimo sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime bei Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose prilygo nežmoniškam žeminančiam orumą elgesiui, kuris pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį, numatantį, kad:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

70. Pareiškėjas tvirtino, kad Vyriausybė, visiškai nepaisydama kalinių teisių naudotis teisinėmis gynybos priemonėmis, nepagrįstai siekė jį apšmeižti. Vyriausybė atsisakė pripažinti apgailėtiną Lietuvos įkalinimo įstaigų būklę bei kalinių nevirtę ir bejėgiškumą prieš valdžios savivalę. Jo pareiškimas atspindėjo tūkstančių Lietuvos kalinių padėtį.

71. Pareiškėjas skundėsi, kad Vyriausybė iškraipė nagrinėjamos bylos faktus. Pavyzdžiui, net jei kaliniai būtų buvę maitinami pagal vadinamąsias mitybos normas, jie vis tiek būdavo alkani, nes vienam asmeniui buvo skiriama tik 0,83 euro, o faktinis maisto kiekis sumažėdavo dėl to, kad virėjai, kurie patys buvo alkani kaliniai, didžiąją dalį maisto pavogdavo. Pareiškėjas ginčijo įkalinimo įstaigų patikrinimų aktų patikimumą ir teisingumą, nes patikrinimai niekada nebuvo atliekami dalyvaujant asmenims, padavusiems skundus, ar kalinių atstovams.

72. Vyriausybė su minėtais teiginiais nesutiko, laikė juos aiškiai nepagrįstais pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį. Visą pareiškėjo įkalinimo laiką su juo buvo elgiama žmoniškai, jis buvo laikomas patenkinamomis sąlygomis. Pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad dėl minėtų sąlygų ar jam paskirtų drausminių nuobaudų patyrė skausmo ar kančių, viršijančių tas, kurios neišvengiamos esant bet kuriai laisvės atėmimo formai. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas buvo laikomas geresnėmis sąlygomis nei tos, kurias Teismas vertino bylose *Valašinas prieš Lietuvą* (no. 44558/98, ECHR 2001-VIII) ir *Karalevičius prieš Lietuvą* (no. 53254/99, 2005-04-07). Taigi pareiškėjas neturi pagrindo skųstis. Minėtos sąlygos jokių būdu nepasiekė tokio žiaurumo laipsnio, koks numatytas 3 straipsnyje.

1. Lukiškių tardymo izoliatorius – kalėjimas

73. Vyriausybė pripažino, jog, kai vienam kalinamajam tekdavo apie 2,86 m² gyvenamojo ploto vietoje teisės aktuose numatytų 5 m² (žr. 23 ir 56

punktus pirmiau), kameros buvo perpildytos dėl priežasčių, nepriklausančių nuo Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo administracijos valios. Tačiau tai nebuvo žiaurus netinkamas elgesys kaip byloje *Kalashnikov prieš Rusiją* (no. 47095/99, § 97, ECHR 2002-VI), kur kaliniai dėl nepakankamo lovų skaičiaus turėjo miegoti pakaitomis.

74. Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime nuolat buvo atliekami patikrinimai ir dezinfekcijos. Nors patikrinimų aktuose buvo konstatuoti kamerų perpildymai, tačiau kitų sveikatos apsaugos ar mitybos normų pažeidimų nepastebėta. Dėl to buvo konstatuotas visiškas atitikimas minėtoms normoms.

2. *Vilniaus 2-ieji pataisos namai*

75. Vyriausybė neigė pareiškėjo tvirtinimus dėl įkalinimo sąlygų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose, kurias Vyriausybė laikė geromis ir atitinkančiomis nacionalinius standartus (žr. 39-42 punktus pirmiau). Šiuos klausimus išsamiai nagrinėjo trijų instancijų vidaus teismai ir konstatavo, kad pareiškėjo skundai nepagrįsti, nes nebuvo nustatyta nei jokio neteisėto veikimo ar neveikimo, nei pareiškėjo teisių pažeidimo, nei žalos (žr. 47 ir 50 punktus pirmiau).

3. *Drausminės nuobaudos*

76. Vyriausybės nuomone, keletą kartų pareiškėjui skirtos drausminės nuobaudos nebuvo jo persekiojimas ir neprilygo netinkamam elgesiui, kuris pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį. Pareiškėjas turėjo galimybę skusti minėtas nuobaudas Kalėjimų departamentui prie Teisingumo ministerijos, tačiau šia galimybe ne visada naudojosi laiku ir tinkama forma (46 ir 54 punktai pirmiau). Taigi minėti skundai yra nepriimtini, nes pareiškėjas nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių kaip to reikalauja Konvencijos 35 straipsnio 1 dalis.

B. Bendri principai

77. Teismas yra daug kartų konstatavęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną iš svarbiausių demokratinės visuomenės vertybių. Juo besąlygiškai draudžiamas kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba toks baudimas, nepriklausomai nuo aplinkybių ir nukentėjusiojo elgesio (žr. *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV).

78. Teismas taip pat primena, jog pagal suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis bei psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusio lytis, amžius bei sveikatos būklė. Be to, spręsdamas, ar elgesys

pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, Teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu. Net ir nesant minėto tikslo, negalima galutinai atmesti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo galimybės (žr. *Peers v. Greece*, no. 28524/95, §§ 67-68, 74, ECHR 2001-III).

79. Teismas nuolat pabrėžia, kad Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas paprastai susijęs su kančia ir pažeminimu didesniu už tuos, kuriuos neišvengiamai sukelia teisėtas elgesys ar bausmė. Tokie elementai dažnai būdingi asmens laisvės atėmimo priemonėms. Taigi pagal šią nuostatą valstybė privalo užtikrinti, kad asmuo būtų kalinamas tokiomis sąlygomis, kurios suderinamos su pagarba žmogaus orumui, ir kad pasirinktos priemonės įgyvendinimo būdas bei metodas nesukeltų nuteistajam tokios kančios ir nepatogumo, kurie pranoktų neišvengiamą kančią, būdingą įkalinimui, ir kad individo sveikata bei gerovė būtų tinkamai užtikrintos, atsižvelgiant į faktinius įkalinimo reikalavimus (žr. *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, §§ 92-94, ECHR 2000-XI).

C. Nagrinėjama byla

1. *Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo perpildymas*

80. Teismas pažymi, kad šalys nesutaria dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo perpildymo masto ginčijamu laikotarpiu. Tačiau šiuo klausimu Teismas remiasi objektyviomis CPT ataskaitomis (63-68 punktai pirmiau).

81. Pareiškėjas tvirtino, kad nuo 2 iki 8 asmenų buvo laikomi 9 m² kameroje ir ten visi kaliniai turėdavo praleisti didžiąją dienos dalį. Vyriausybė teigė, kad nagrinėjamu laikotarpiu izoliatoriuje – kalėjime vienam kalinamajam teko apie 2,86 m² gyvenamojo ploto. Tačiau Teismas pažymi, kad 2000 m. inspektavimo metu CPT nustatė, jog vienam asmeniui tenka mažiau gyvenamojo ploto – 1,3 m², o iki CPT antrojo inspektavimo 2004 m. plotas dar labiau sumažėjo iki 1,16 m² (64 ir 68 punktai pirmiau). Nors aišku, kad kiekvienas asmuo turėjo miegui skirtą gultą, Teismas pastebi, kad perpildymas buvo lygiai toks pat žiaurus, kaip pripažintas netinkamu minėtoje byloje *Kalashnikov prieš Rusiją* (nuo 0,9 iki 1,9 m²; *ibid.* § 97). Be to, Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime kameroje buvo atviri tualetai, neužtikrinantys pakankamai privatumo. Pareiškėjas, kaip kalinamasis, buvo priverstas tokiose ankštose sąlygose būti apie 23 valandas per parą, neturėjo galimybės dirbti, mokytis ar lavintis (cf. pirmiau minėti sprendimai *Karalevičius v. Lithuania*, §§ 34-41, ir *Peers v. Greece*, §§ 75-76).

82. Tiesa, kad dėl minėtų sąlygų pareiškėjas nepatyrė jokios akivaizdžios traunos. Vis dėlto Teismas konstatuoja, kad tokiomis sąlygomis žmoniškasis orumas nebuvo gerbiamas, todėl tai pakenkė

pareiškėjo fizinei ir dvasinei būklei. Taigi Teismas daro išvadą, kad didelis perpildymas ir antisanitarinės pareiškėjo kalinimo sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime prilygo žeminančiam orumą elgesiui, kuris pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį.

2. Kiti elementai

83. Teismas negali nustatyti tikslų pareiškėjo, kaip nuteistojo, įkalinimo sąlygų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose, tačiau pažymi, kad bet kuriuo atveju pareiškėjas galėjo naudotis didesniu plotu nei Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime ir nebuvo uždarytas kameroje 23 valandas per parą. Jis turėjo galimybę judėti po sektoriaus teritoriją dienos metu ir, jeigu norėjo, galėjo dirbti (žr. 39-42 punktus pirmiau; taip pat cf. pirmiau minėtą bylą *Valašinas v. Lithuania*, §§ 107-111).

84. Dėl pareiškėjo skundų, susijusių ir su kitomis įkalinimo sąlygomis pataisos namuose, kurios toliau nebus nagrinėjamos pagal Konvencijos nuostatas, Teismas nustato, kad šie pareiškėjo skundai yra nepagrįsti ir neatskleidžia žiauraus netinkamo elgesio, numatyto 3 straipsnyje. Taigi Teismas daro išvadą, kad minėtas bylos aspektas, remiantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis, turi būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas.

II. DĖL KONVENCIJOS 5 IR 6 STRAIPSNIŲ PAŽEIDIMŲ

A. Dėl pareiškėjui iškeltos baudžiamosios bylos

85. Pareiškėjas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį skundėsi, kad jo kardomasis kalinimas buvo neteisėtas. Be to, pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pareiškėjas tvirtino, kad jo baudžiamasis procesas buvo neteisingas, nes, *inter alia*, įrodymai buvo sufabrikuoti, dėl ko jis buvo pripažintas kaltu nesant įrodymų. Jo tvirtinimai taip pat buvo susiję su nepakankamu teisiniu atstovavimu, antrankių uždėjimu teisiamojo posėdžio metu, prokuroro ir bylą nagrinėjusio teisėjo požiūriu, gynybos liudytojų tinkamu neapklausimu, nepristatymu į apeliacinės instancijos teismo posėdį bei paviršutinišku apeliacinio ir kasacinio skundų nagrinėjimu. Pareiškėjas tvirtino, kad buvo nuteistas dėl savo, kaip Vilniaus baltarusių jaunimo sąjungos pirmininko, socialinės ir politinės veiklos; šiuo atžvilgiu pareiškėjas taip pat rėmėsi Konvencijos 10 ir 11 straipsniuose numatytomis saviraiškos ir asociacijos laisvėmis (žr. 105-106 punktus toliau) bei diskriminacijos uždraudimu, numatyto 14 straipsnyje (žr. 111-113 punktus toliau).

86. Minėtiems skundams reikšmingos Konvencijos nuostatos numato:

5 straipsnio 1 dalis

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

<...> c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti; <...>“

6 straipsnio 1 dalis

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų <...> nepriklausomas ir bešališkas teismas. <...>“

87. Teismas Vyriausybės neprašė pateikti savo pastabų dėl minėtų skundų, nes byloje nebuvo duomenų, kad pareiškėjo kardomasis kalinimas, pažeidžiant Konvencijos 5 straipsnį, buvo neteisėtas ar kad nebuvo laikomasi 6 straipsnyje numatytų procedūrinių garantijų. Teismas pastebi, kad pareiškėjo skundas dėl nepakankamo teisinio atstovavimo buvo nacionalinių teismų pripažintas nepagrįstu (16 punktą pirmiau). Be to, atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos aplinkybes ir Lietuvos baudžiamojo proceso teisinį reglamentavimą, nėra duomenų, kad pareiškėjo asmenišką dalyvavimą bylos nagrinėjime apeliacine tvarka, kur jį atstovavo advokatas, keltų kokių klausimų pagal Konvencijos 6 straipsnį, nes pirmosios instancijos teismas išsamiai išnagrinėjo reikšmingus klausimus (žr., tarp kitų šaltinių, *Hermi v. Italy* [GC], no. 18114/02, §§ 60-67, 88, EŽTT 2006-...).

88. Taigi Teismas daro išvadą, kad ši pareiškimo dalis pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta.

B. Dėl pareiškėjo pradėto administracinio proceso

89. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas skundėsi, kad administraciniai teismai nenustatė reikšmingų faktų ir teisiškai aiškiai nepasisakė dėl jo skundų, susijusių su įkalinimo sąlygomis. Teismai pareiškėjo reikalavimus atmetė neaiškia ir apibendrinta forma. Jie tariamai buvo neteisingi dėl, *inter alia*, šališkumo, teisinės ir vertimo pagalbos trūkumo, pernelyg ilgo proceso, liudytojų apklausų, netinkamo pasisakymo dėl pareiškėjo skundų ir vertimo į rusų kalbą paslaugų, ypač teismų sprendimų vertimų, nesuteikimo.

90. Vyriausybė šiuos skundus ginčijo ir teigė, kad 6 straipsnis minėtam procesui netaikomas, o jeigu ir taikomas, tai visų jo reikalavimų buvo laikomasi.

91. Teismas išnagrinėjo bylos faktus ir konstatuoja, kad, net jeigu Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis būtų taikoma civilinio pobūdžio teisių ir pareigų aspektu, byloje nėra įrodymų, kad pareiškėjui nebuvo suteikta tinkama galimybė skųstis teismui ir ginčyti administracijos argumentus. Teismas apgailestauja, kad vidaus teismų sprendimų motyvai yra neaiškūs. Detalesnė analizė ir paaiškinimai būtų padėję pareiškėjui suprasti jo teisinę padėtį. Vis dėlto Teismas, atsižvelgdamas į ginčijamu vidaus teisėje nustatytus apribojimus, nenustatė įrodymų, patvirtinančių nacionalinių teismų sprendimų savavališkumą (cf., pvz., 96 punktą toliau). Todėl ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis kaip aiškiai nepagrįsta.

III. DĖL KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

A. Susirašinėjimo cenzūra

92. Pareiškėjas skundėsi, kad įkalinimo įstaigos administracija, pažeisdama Konvencijos 8 straipsnį, cenzūravo jo susirašinėjimą; 8 straipsnis, kiek tai reikšminga, numato:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje <...> siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

93. Vyriausybė pripažino, kad bylai reikšmingu metu dalis pareiškėjo konfidencialaus susirašinėjimo pagal vidaus teisę (Kardomojo įkalinimo įstatymo 15 straipsnį ir Pataisos darbų kodekso 41 straipsnį; 60 punktą pirmiau) buvo ribojama. Tačiau tokie ribojimai buvo suderinami su Konvencijos 8 straipsniu (cf. minėtos bylos *Peers v. Greece*; *Valašinas v. Lithuania*; *Puzinas v. Lithuania*, no. 44800/98, 2002-03-14). Vis dėlto pareiškėjo susirašinėjimas su Teismu bei valstybės institucijomis, įskaitant ir nacionalinius teismus, nebuvo cenzūruojamas. Be to, pareiškėjas, skųsdamasis dėl korespondencijos išsiuntimo ir perdavimo jam vėlavimo, vidaus teismams nepateikė duomenų apie minėtus laiškus. Tačiau išnagrinėjus reikšmingus įkalinimo įstaigų duomenis buvo nustatyta, jog pareiškėjo korespondencija buvo išsiunčiama laiku pagal teisės aktų reikalavimus. Todėl Vyriausybė padarė išvadą, kad pareiškėjo skundas buvo abstraktus pobūdžio.

94. Teismas pastebi, kad nagrinėjamu laikotarpiu kalinių susirašinėjimas, išskyrus laiškus valstybės institucijoms ir Teismui, buvo sistemingai cenzūruojamas. Be to, gaunama ir siunčiama korespondencija

buvo užlaikoma, o kaliniai gautų laiškų negalėdavo pasilikti (cf. CPT ataskaita, 66 punktas pirmiau, taip pat 60 punktas). Atsižvelgiant į tai, ypač, jog rodos, kad pareiškėjas rašė labai daug, laikytina, kad pagal Konvencijos 8 straipsnį buvo nuolatinis pareiškėjo susirašinėjimo ribojimas. Todėl Teismas konstatuoja, kad šis pareiškėjo skundo aspektas negali būti atmestas kaip abstraktus. Priešingai, atrodo, kad pareiškėjo susirašinėjimo ribojimas iš tiesų buvo labai platus. Atsižvelgiant į tai, kad nenustatyta jokių nepriimtino pagrindu, skundas turi būti paskelbtas priimtiniu.

95. Toks susirašinėjimo ribojimas nepažeistų Konvencijos, jeigu būtų „įstatymų nustatytas“, juo būtų siekiama vieno ar keleto teisėtų tikslų, numatytų 8 straipsnio 2 dalyje, ir jis galėtų būti laikomas „būtina demokratinėje visuomenėje“ priemone.

96. Teismas primena, kad keletą kartų jau yra kritikavęs bylai reikšmingas Lietuvos teisės aktų nuostatas, ypač dėl nepakankamai apibrėžtos „cenzūros“ sąvokos, dėl ko keletose bylų buvo pripažintas institucijų piktnaudžiavimas plačiu kalinių susirašinėjimo tikrinimu bei sulaikymu (žr. *Jankauskas v. Lithuania*, no. 59304/00, §§ 19-23, 2005-02-24; minėtą bylą *Puzinas v. Lithuania*, §§ 18-22; *Čiapas v. Lithuania*, no. 4902/02, §§ 24-26, 2006-11-14). Teismas pažymi, kad minėtoje *Puzino* byloje (§ 21) konstatavo, kad kalinių susirašinėjimo cenzūra turėjo bent teorinį teisinį pagrindą – Pataisos darbų kodekso 41 straipsnį, ir ja buvo siekiama teisėto tikslo – „užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams“. Tačiau Teismas, išnagrinėjęs šią bylą, pastebi, kad vidaus teisėje bei jos taikymo praktikoje nėra nustatyta aiškių kriterijų, kurie pateisintų visa apimančios cenzūros sistemos egzistavimą. Kitaip tariant, vidaus teisė ir praktika nenumato išsamių ir aiškių administracijos diskrecijos ribų minėtoje srityje. Dėl to kaliniai tokie, kaip pareiškėjas, negalėjo numatyti, ką iš jų gaunamos ar siunčiamos korespondencijos cenzūruotojas gali sulaikyti ar užlaikyti (cf. *e.g. Tan v. Turkey*, no. 9460/03, § 20-26, 2007-07-03). Tad iškyla įstatymo kokybės klausimas (cf. *mutatis mutandis, Liu v. Russia*, no. 42086/05, § 56, 2007-12-06). Dėl to galima daryti išvadą, kad netinkama su minėtu klausimu susijusi vidaus teisės bei praktikos kokybė savaime pažeidė Konvencijos 8 straipsnį.

97. Tačiau Teismas konstatuoja, kad net laikant, jog pareiškėjo susirašinėjimo cenzūra buvo nustatyta įstatymų bei ja buvo siekiama teisėto Konvencijoje numatyto tikslo, Vyriausybė nepakankamai įrodė, kad minėta plati pareiškėjo susirašinėjimo kontrolė buvo „būtina demokratinėje visuomenėje“.

98. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

B. Pasimatymai su giminaičiais

99. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad įkalinimo įstaigos administracija atsisakė suteikti pasimatymus su partnere ir giminaičiais, išskyrus tris

trumpalaikius pasimatymus Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose. Pareiškėjas rėmėsi teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, numatytą pirmiau minėtame Konvencijos 8 straipsnyje.

100. Vyriausybė pažymėjo, kad pareiškėjas turėjo teisę į minėtus pasimatymus, tačiau jam būnant Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime dėl pasimatymų niekas nesikreipė. Po pareiškėjo nuteisimo, Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose neturėta informacijos apie jo artimus giminaičius, vis dėlto pareiškėją keletas asmenų aplankė. Todėl minėtas pareiškėjo skundas administraciniams teismams dėl pasimatymų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose buvo atmestas kaip nepagrįstas. Atsižvelgdama į tai, Vyriausybė tvirtino, kad minėta skundo dalis yra aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį. Be to, analogiško skundo dėl Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo pareiškėjas nebuvo pateikęs. Todėl šis aspektas, Vyriausybės manymu, yra nepriimtinas, nes nepanaudotos visos valstybės vidaus teisinės gynybos priemonės.

101. Teismas pažymi, kad, nepaisant valstybės vidaus teisinės gynybos priemonių pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį panaudojimo klausimo, pareiškėjas neįrodė, kad jam nebuvo suteikti pasimatymai su giminaičiais. Todėl ši pareiškimo dalis pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta.

IV. DĖL KONVENCIJOS 9 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

102. Pareiškėjas skundėsi, kad, pažeidžiant Konvencijos 9 straipsnį, pagal jo prašymus įkalinimo įstaigose jam nebuvo leista susitikti su šventiku.

103. Vyriausybė ginčijo, kad pareiškėjo skundas yra abstraktus pobūdžio, nes pareiškėjas nenurodė, kada tiksliai jam buvo neleista susitikti, o stačiatikių šventikai laisvai lankėsi ir laikė mišias abiejose įkalinimo įstaigose. Dėl to panašūs pareiškėjo skundai administraciniuose teismuose buvo atmesti kaip nepagrįsti. Vyriausybė dar kartą rėmėsi Konvencijos 35 straipsnio 1, 3 ir 4 dalimis.

104. Teismas taip pat konstatuoja, kad pareiškėjo skundas visiškai nepagrįstas, todėl atmėta šį skundą pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis kaip aiškiai nepagrįstą.

V. DĖL KONVENCIJOS 10, 11 IR 17 STRAIPSNIŲ BEI 1 PROTOKOLO 1 IR 2 STRAIPSNIŲ PAŽEIDIMŲ

105. Be skundo, kad pareiškėjas buvo nuteistas dėl savo veiklos Baltarusių jaunimo sąjungoje (85 punktą *in fine* pirmiau), pareiškėjas taip pat skundėsi, kad įkalinimo įstaigose jam nebuvo duodama laikraščių ir knygų, taip pat informacijos apie įkalinimo sąlygas. Be to, pareiškėjas tvirtino, jog uždarytas į baudos izoliatorių Vilniaus 2-uosiuose pataisos

namuose negalėjo dalyvauti jokioje socialinėje ar lavinimosi veikloje. Dėl pirmojo skundo pareiškėjas rėmėsi Konvencijos 10 straipsniu, kuris su tam tikrais apribojimais, tokiais kaip kelio užkirtimas viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, garantuoja saviraiškos ir informacijos laisvę. Dėl antrojo skundo pareiškėjas rėmėsi asociacijos laisve, numatyta (taip pat su tam tikrais apribojimais tokiais, kaip kelio užkirtimas viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams) Konvencijos 11 straipsnyje, bei teise į mokslą, numatytą 1 Protokolo 2 straipsnyje. Jis taip pat tvirtino, kad buvo piktnaudžiaujama Konvencijos teisėmis, kaip numatyta 17 straipsnyje, bei pagal 1 Protokolo 1 straipsnį buvo pažeistos jo nuosavybės teisės.

106. Vis dėlto Teismas konstatuoja, kad pareiškėjas nepagrindė savo skundų. Teismas pažymi, kad, anot Vyriausybės, pareiškėjas gaudavo ir galėjo skaityti laikraščius ir kita skaitymui skirta medžiaga (žr. 28, 39 ir 41 punktus pirmiau). Be to, Teismo nuomone, vien kalinio socialinės ir lavinimosi veiklos apribojimas, kaip trumpalaikės drausminės nuobaudos dalis, nesant kitų elementų, nepaneigia Konvencijoje numatytų teisių. Todėl šią pareiškimo dalį Teismas atmeta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis kaip aiškiai nepagrįstą.

VI. DĖL KONVENCIJOS 13 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

107. Pirmame pareiškime pareiškėjas teigė, kad dėl skundo, jog teismai atsisakė nagrinėti jo skundus dėl Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose paskirtos drausminės nuobaudos – papeikimo, jis neturėjo jokios veiksmingos teisinės gynybos priemonės (dėl šio klausimo buvo remiamasi ir Konvencijos 6 straipsniu). Be to, pareiškėjas skundėsi, kad vidaus teismai nenagrinėjo jo ieškinį prieš tam tikrus privačius laikraščius, žurnalistus, policiją bei kitas valstybės institucijas.

108. Minėtą skundo aspektą pareiškėjas išplėtojo 2005 m. gruodžio 3 d. pastabose dėl pareiškimo priimtimumo bei esmės, teigdamas, kad Lietuvos teisėje nėra įtvirtinta veiksmingų teisinės gynybos priemonių koncepcija, nes asmenys, tokie kaip jis, yra priklausomi nuo valstybės valios (cf. *Daktaras v. Lithuania*, no. 42095/98, ECHR 2000-X). Pareiškėjas tvirtino, kad kiek galėjo be teisinio atstovavimo, pasinaudojo visomis gynybos priemonėmis.

109. Konvencijos 13 straipsnis numato:

„Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos <...> Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.“

110. Šiuo klausimu Teismas nagrinės tik pradinius pareiškėjo skundus, nes papildyti skundai buvo pateikti praėjus šešių mėnesių terminui, numatytam Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje. Visgi dėl pirmojo aspekto Teismas primena, kad neprašė Vyriausybės šiuo klausimu pateikti pastabų,

nes byloje nebuvo duomenų, rodančių Konvencijos 13 straipsnio pažeidimą. Pareiškėjas neabejotinai galėjo naudotis veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis ir iš tikrųjų jomis atkakliai naudojosi kur galėjo, kad dėl savo skundų ir pareiškimų skaičiaus bei apimties net tapdavo įkyrus. Todėl Teismas daro išvadą, kad byloje nėra duomenų, jog Konvencijos 13 straipsnis buvo pažeistas, ir kad minėtas skundas turi taip pat būti atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis kaip aiškiai nepagrįstas.

VII. DĖL KONVENCIJOS 14 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

111. Remdamasis Konvencijos 14 straipsniu, pareiškėjas skundėsi, kad įkalinimo įstaigose ir vidaus teismuose buvo diskriminuojamas dėl kalbos (kaip rusakalbis), etninės kilmės, turtinės padėties ir kalinio statuso. Pastabose pareiškėjas akcentavo tariamą diskriminaciją dėl kalbos. Pareiškėjas tvirtino, jog, nepaisant to, kad rusų kalba buvo visų suprantama, jis negalėjo gauti dokumentų, susijusių su kalinių teisėmis ir pareigomis, vertimų bei paaiškinimų apie juos.

112. Konvencijos 14 straipsnis numato:

„Naudojimasis <...> Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

113. Vis dėlto Teismas ir vėl konstatuoja, kad pareiškėjo skundas neturi pagrindo. Nepaisant tariamų finansinių ir kalbos nepatogumų, pareiškėjas sugebėjo pateikti skundus, o svarbiausiais klausimais jam buvo suteikta papildoma pagalba, pavyzdžiui, vertimo (žr. 13, 35 ir 47 punktus pirmiau). Teismas daro išvadą, kad byloje nėra duomenų apie pareiškėjo diskriminaciją. Todėl panašiai kaip ir anksčiau šis skundas turi būti atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis kaip aiškiai nepagrįstas.

VIII. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

114. Konvencijos 41 straipsnis numato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prirėkus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala, kaštai ir išlaidos

115. Pareiškėjas prašė priteisti du milijonus eurų teisingo atlyginimo ir 721,88 litą (apie 209 eurus) bylinėjimosi kaštams atlyginti bei kompensuoti pašto išlaidas, kurių dydį pasiūlė patikrinti Teismui, nes turi pareiškėjo korespondencijos kopijas.

116. Vyriausybė tvirtino, kad teisingo atlyginimo reikalavimas yra nepriimtinas. Bet kokia turtinė kompensacija turi būti priežastiniu ryšiu susijusi su Teismo nustatytu pažeidimu. Be to, pareiškėjo neturtinės žalos reikalavimas yra visiškai nepagrįstas, o reikalaujama suma per didelė. Nesant įrodymų, jog pareiškėjas nukentėjo fiziškai ar dvasiškai, pats pažeidimo konstatavimas savaime būtų pakankamas teisingas atlyginimas. Dar Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjo reikalavimas atlyginti bylinėjimosi kaštus taip pat yra nepagrįstas.

117. Teismas primena, kad nustatė Konvencijos 3 ir 8 straipsnių pažeidimus. Tačiau Teismas nemano, kad pareiškėjas gali reikalauti teisingo atlyginimo už patirtą turtinę žalą. Vis dėlto Teismas įsitikinęs, kad pareiškėjas dėl nepriimtinių kalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime patyrė tam tikrą neturtinę žalą, kurios, vien konstatuojant pažeidimą, negalima kompensuoti (žr. 82 punktą pirmiau). Taigi, vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 5000 eurų.

118. Dėl bylinėjimosi kaštų Teismas pažymi, kad pareiškėjas Teisme nebuvo atstovaujamas, tačiau vis tiek patyrė pašto ir panašių išlaidų. Spręsdamas teisingumo pagrindais, Teismas šiuo pagrindu priteisia pareiškėjui 500 eurų.

B. Palūkanos nevykdant įsipareigojimų

119. Teismas mano, kad palūkanos nevykdant įsipareigojimų turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* priimtinais pareiškėjo skundus dėl didelio Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo perpildymo bei pareiškėjo susirašinėjimo cenzūros, o likusią pareiškimo dalį nepriimtina;
2. *Nustato*, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis;
3. *Nustato*, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis;
4. *Nustato*:
  - a) kad per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui šias sumas:
    - i) 5000 (penkis tūkstančius) eurų neturtinei žalai atlyginti bei bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi, ir

- ii) 500 (penkis šimtus) eurų bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms atlyginti bei bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi pareiškėjui;
- b) kad nuo minėto trijų mėnesio termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;

5. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2008 m. lapkričio 18 d. vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Sally Dollé
Kanclerė

Françoise Tulkens
Pirmininkė